

30 вересня 2016, Київ 22:40

ЕКОНОМІКА

Надра з молотка (розслідування)

01 квітня 2016, 22:30 Катерина Каплюк

Хто та як контролює роздачу дозволів на видобуток корислин копалин в Україні

Розподіл доступу до надр – одна з найбільш корупціогенних сфер держуправління. Хто та як тепер контролює роздачу дозволів на видобуток корисних копалин із надр, що належать не чиновникам, а кожному українцю? Дізнавалась про це програма «Схеми», спільний проект Радіо Свобода та телеканалу «UA:Перший».

Державна служба геології та надр України контролює використання корисних копалин. Понад рік службою керує тимчасовий виконувач обов'язків голови – **Микола Бояркін**. Раніше він очолював департамент з організаційно-аналітичної роботи та персоналу Держгеонадр. Бояркін говорить про нові прозорі правила роботи служби. Тож «Схеми» вирішили перевірити, наскільки прозорою є діяльність Держгеонадр насправді.

У Держгеонадрах немає не лише офіційного голови, але й заступників. Натомість Бояркін має цілих 16 позаштатних радників. Такий статус надає їм можливість впливати на політику Держгеонадр, але при цьому, наприклад, уникати перевірки доходів та не розкривати деталі біографій.

Одним із перших призначених радників Бояркіна був Михайло Нікітін. На сайтах з пошуку роботи можна знайти його резюме, де Нікітін шукає

роботу охоронця. «Він відповідав за безпеку. Він був радником з безпеки самої будівлі», – зазначає Бояркін.

Наразі Нікітін вже втратив своє почесне звання. На публіці найчастіше з'являються двоє інших радників голови Держгеонадр – **Денис Жегалов** та **Ірина Супрун**, обоє раніше працювали на Львівщині.

Інтерес Дениса Жегалова до надр поділяють і деякі члени його родини. Йдеться про Олегівське родовище на Житомирщині. Воно багате на лабрадорит – це облицювальний камінь, недешевий будівельний матеріал.

Вже за постмайданної влади право його видобувати дісталось компанії сестри радника голови Держгеонадр.

Лот під назвою Олегівське родовище у 2014 році був фактично розіграний між двома фірмами. Це фірма «Градомір-М», яка раніше займалась нерухомістю та консалтинговою діяльністю, та переможець – «Україна капітал», яка заплатила за дозвіл більше ніж 900 тисяч гривень. Серед засновників фірми «Україна Капітал» є Катерина Дмитрів. Як виявилось, це сестра Дениса Жегалова, який на той момент був радником ще попереднього голови Держгеонадр.

«Катерина Дмитрів – це моя сестра. Я не можу коментувати дії моєї сестри, тому що вона є доросла людина, вона працює з іноземними компаніями, і тому вона знаходиться в тому бізнесі», – наголошує Жегалов.

Ще один співвласник «Україна Капітал» – Вадим Остапчук. Виявилось, що він також є працівником італійської фірми Favorita, яка і планує займатись Олегівським родовищем. Остапчук наголошує: його компанія чесно отримала дозвіл на відкритому аукціоні.

Підозрілий аукціон

Аби подивитися, як працюють Держгеонадра за нового керівництва, «Схеми» прийшли на перший у 2016 році аукціон, де розігрувалося 8

ліцензій на розробку родовищ. І схоже на те, що тут лишилося місце для старих схем.

Зокрема, увагу знімальної групи програми привернули дві ділянки із запасами газу. На кожну з них претендували лише по двоє учасників. Наприклад, Мурафінською площею зацікавились «Компанія «Нафта і газ» та «Нафтогазенергопром». На момент подання документів про участь в аукціоні обидві фірми існували менше від двох тижнів і були зареєстровані в один день.

Перед аукціоном «Схеми» зафільмували, як представники цих двох нібито конкуруючих фірм поруч перебирають документи за рогом від місця проведення заходу. Невдовзі вони спокійно розіграють між собою газову площу.

За Південно-Кисівську нафтогазову площу фірма «Нафтогазенергопром» змагалась із компанією «Укргаздоб», що на момент аукціону існувала півтора місяця. Та спілкуватись із пресою представники нових газових фірм чомусь не хотіли та тікали від камер.

Журналісти програми також помітили, що до початку аукціону деякі учасники зустрічаються із представниками Держгеонадр. Наприклад, знімальна група побачила, що представник київської* фірми «Надра ресурс» заходить до кабінету з радницею Бояркіна Іриною Супрун. Ця компанія брала участь у торгах за Рівненську ділянку піску, проте – програла.

На іншому відео помітно, як одна з учасниць аукціону про щось перемовляється зі співробітником Держгеонадр і виходить із зали. Це – представниця «Західної видобувної компанії», яка виграла на аукціоні у компанії «Надра ресурс».

Фірми, що змагалися за Рівненську ділянку піску, – «Надра ресурс» та «Західна видобувна компанія» – не чужі одна одній. Зокрема, співвласниця «Надра ресурс» **Людмила Ісак** також володіє часткою в компанії «Надра-пром». Там її партнеркою є Олександра Язовецька – власниця «Західної видобувної компанії».

Ми знайшли Людмилу Ісак за її іншим місцем роботи – у туристичній фірмі «Дана К.».

– А ці компанії, по суті, співпрацюють між собою? «Надра-пром», «Надра ресурс», «Західна видобувна компанія»?

– Ну, стараємось налагодити співпрацю. Але давайте так, я вам передзвоню, прийде моя людина і хай вона цю тему...

Довірена особа Людмили Ісак зрештою так і не змогла поспілкуватися з журналістами «Схем».

«Якщо в аукціоні беруть участь дві компанії, які ще й пов'язані між собою, то говорити про конкуренцію тут в принципі неможливо. І власне саме така ознака як пов'язаність компаній між собою може говорити про те, що вони теоретично могли між собою домовитись про те, що буде певна ціна, інший подасть теж схожу з маленькою різницею, і це забезпечить отримання ліцензії на вигідних для себе умовах», – зазначає юрист «Центру протидії корупції» **Олена Щербан**.

Мідь для новачків

Та більшість дозволів Держгеонадра видають поза аукціоном. Так сталося і з ось цією Південно-Рафалівською ділянкою самородної міді, що на Рівненщині. У березні 2016-го Держгеонадра надали дозвіл на вивчення та дослідно-промислового розробку компанії «Північно-Західне видобування».

Південно-Рафалівська ділянка є однією з двох найкраще вивчених у Волинському міднорудному районі. Попередньо запаси міді тут оцінили в 700 тисяч тонн.

«У світі в основному видобувається сульфідна мідь, тобто, мідь, яка пов'язана з сульфідами. Тут же унікальна річ – це мідь самородна. Самородна мідь чиста, це самородний метал, мідь складає 99,8% міді, це електролітична мідь, наша промисловість такої чистоти міді не добивається», – розповідає геолог **Василь Приходько**.

Хто ж отримав ділянку для видобутку міді площею в 22 квадратних кілометри без конкурсу? «Північно-Західне видобування» було засноване в січні 2015-го у Львові і невдовзі почало збирати документи для оформлення дозволу. Перед отримання погодження фірма пообіцяла вкласти в дослідження родовища більше ніж 200 мільйонів гривень.

«В інвестиційні зобов'язання закладена була сума, вона така достатньо серйозна, це 220 мільйонів гривень всіх інвестиційних коштів, які планувало завести підприємство впродовж найближчих 5 років», – зазначає директор департаменту економічного розвитку Рівненської ОДА **Ігор Тимошенко**.

Спецдозвіл компанія отримала на основі підпункту 8-го пункту 8-го порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами. Відповідно до нього, компанія може отримати дозвіл без конкурсу, якщо вона є власником або орендарем цілісного майнового комплексу, що призначений для видобутку чи переробки корисних копалин. Однак чіткого визначення такого комплексу немає, а тому надрокористувачі можуть трактувати це поняття досить широко.

«Ще коли я працював у Міністерстві природних ресурсів, ми спробували проаналізувати, які корупційні схеми застосовуються для того, щоб без аукціонів отримувати права на використання надр. І ми дійшли висновку, що таких схем – їх декілька, і однією з основних та найбільш часто використовуваних є схема якраз із використанням цього пункту про цілісний майновий комплекс», – пояснює голова Офісу ефективного регулювання BRDO **Олексій Гончарук**.

У Держгеонадрах не пояснюють, що саме є цілісним майновим комплексом «Північно-Західного видобування». Згідно з реєстром прав на нерухоме майно, компанія терміном на 5 років орендувала гаражні приміщення у Володимирці, що за 30 кілометрів від родовища міді. Схоже, орендовані гаражі й можуть бути тією підставою, на основі якої фірма отримала спецдозвіл на видобуток міді з родовища поза аукціоном.

«Схеми» спробували знайти представників «Північно-Західного видобування» за місцем реєстрації компанії. Виявилось, що новий перспективний надрокористувач поки орендує кімнату в будівлі

бетонного заводу на околиці Львова. Щоправда, засновників фірми в офісі не виявилось.

Одним із власників «Північно-Західного видобування» є юрист зі Львівщини Іраклій Гобечія. Він відмовився від усних коментарів. На відміну від директорки фірми – **Дани Кленик**.

«Поняття «цілісний майновий комплекс» у законодавстві України немає. Тому цілісним майновим комплексом в даному випадку може бути будь-яке гаражне, складське, будь-яке приміщення. Яке може використовуватись для складання техніки, обладнання видобутої продукції чи будь-чого іншого і примикає десь приблизно в районі доступності ділянки надр. Це в моєму розумінні», – так тлумачить законодавство очільниця «Північно-Західного видобування».

Та видається, що фірма сама видобувати мідь не планує. А отримання ліцензії поза аукціоном теоретично може бути підготовкою привабливого бізнесу «під ключ» – який можна продати будь-якому, реально зацікавленому у видобутку надр.

«Задача стоїть – затвердити запаси і завести інвестора, ту саму «Польську мідь», яка хотіла зайти в цей регіон, але без наявного спецдозволу вони не інвестують кошти», – розповідала Кленик раніше.

Надра є власністю українського народу, а продаж спецдозволів на відкритих конкурентних аукціонах міг би на значні суми поповнити державний бюджет. Наразі ж дозволи на частину родовищ видаються майже без конкуренції – і без тієї прозорості, якої вимагає та очікує суспільство.

**У сюжеті програми «Схеми» від 31 березня компанія «Надра ресурс» згадується як львівська. Уточнюємо, що компанія – київська, двоє з трьох її власників – львів'яни.*

